

for Ukraine as there are still a lot of legislative gaps and weaknesses in the state migration policy. For instance, the state migration strategy does not correspond to modern challenges and gives no answer to the problem of institutional division of powers and duties in the migration field. The attempt to create a unified e-register of Ukrainian citizens with excessive amount of personal information showed the imperfection and secrecy of the legislative process in Ukraine, on one hand, and activeness of civil activists and lawyers, who protested towards this law, – on the other hand. Consequently, the Ukrainian government managed to meet the most important criteria of EU in the migration field, but still there are many tasks it needs to fulfill in order to make this reform truly significant.

Key words: migration policy, EU-integration, State Migration Service, Visa Liberalization Action Plan, concept of state migration policy of Ukraine.

УДК 329 (485)

Гримська М. І.

кандидат політичних наук, доцент,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна), E-mail: grymska.mi@ukr.net

КРАЙНІ ПРАВІ ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ В ШВЕЦІЇ: ВІД МАРГІНАЛЬНОСТІ ДО УСПІХУ

Анотація. Розкрито передумови становлення та активізації крайніх правих політичних партій у Швеції. Охарактеризовано найбільш відомі крайні праві шведські політичні партії. Детально розглянуто історію та ідеологічні засади партій Нова демократія та Шведські демократи.

Ключові слова: ідеологія, політичні партії, крайні праві політичні партії, Швеція, Нова демократія, Шведські демократи.

Постановка проблеми. Розглядаючи крайні праві політичні партії у Швеції, дослідники тривалий час вважали цю країну «винятком з правил». Ця група політичних партій залишалась тут маргіналізованою навіть тоді, коли в інших країнах Європи, в тому числі в сусідній Данії, її вплив суттєво зростав. Серед головних причин низького рівня підтримки найчастіше називали специфіку шведського політичного дискурсу. Цій державі притаманне посилене прагнення до стабільності та суспільної злагоди. Незважаючи на досить суттєві відмінності між основними групами політичних партій (правоцентристами та лівоцентристами), в суспільстві існувала згода щодо необхідності всебічного дотримання прав людини, які є найважливішою цінністю. На практиці це передбачало, серед іншого, доволі ліберальне міграційне законодавство та щедрю соціальну політику. Наслідком цього стало поступове зростання рівня імміграції. До Другої світової війни Швеція була державою еміграції, однак з середини XX ст. ситуація змінюється. Починаючи з 1980-х рр., кількість мігрантів та біженців різко зростає. Два пікові моменти припадають на 1992 р., коли до країни прибуло чимало мешканців колишньої Югославії, та 2014-2015 рр. – час так званої міграційної кризи в сучасній Європі [7]. Ці дати практично співпадають з періодом зростання електоральної підтримки крайніх правих політичних партій у Швеції – спершу Нової демократії, а згодом і партії Шведських демократів. Значні успіхи останньої та поступове її входження в партійно-політичну систему Швеції дає підстави виключити цю державу з переліку винятків та розглядати як один з прикладів радикалізації електоральних преференцій на користь крайніх правих політичних партій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на доволі низький рівень підтримки крайніх правих політичних партій у Швеції, ця країна не розглядалась настільки детально як інші у публікаціях таких відомих дослідників даної проблематики як М. Вільямс, Т. Гівенс, П. Меркл, К. Мудде. Певна увага Швеції приділяється у працях П. Ігнаці, Г. Кітшеля, П. Норріс та П. Хейнсворза, де

автори побіжно розглядають становлення і розвиток кількох політичних партій, зокрема і Нової демократії. Зростання електоральної популярності Шведських демократів в останні роки викликало нову хвилю публікацій, в яких аналізувалась історія та ідеологія уже цієї крайньої правої політичної партії. Серед них варто відзначити праці таких вчених як А. Відфельт, Р. Водак, К. Грін-Педерсен, Дж. Крогструп, К. Локсбо, Дж. Рідгрен, П. Рут, та ін.

Визначення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим і присвячено статтю. Хоча проблематика крайніх правих політичних партій здобуває дедалі більше уваги українських дослідників, публікацій, присвячених виключно шведським партіям цього ідеологічного спрямування, поки що практично немає. Водночас, зростання підтримки крайніх правих у Швеції протягом останніх років може мати вплив і на співпрацю України з цією державою, оскільки Шведські демократи (крайня права політична партія, яка на останніх парламентських виборах у 2014 р. посіла 3 місце, здобувши 12,9% голосів) не підтримують євроінтеграційну стратегію нашої держави і їх включають до так званих «друзів Путіна». Через це історія та ідеологія крайніх правих політичних партій в Швеції заслуговує на особливу увагу і їх вивчення і є метою даної статті.

Висвітлення основного матеріалу дослідження. Характеризуючи крайні праві політичні партії у Швеції, як правило, згадують про дві найбільш відомі – партію Нова демократія та партію Шведських демократів. Справді, лише ці дві політичні сили спромоглися консолідувати достатню підтримку виборців для потрапляння до національного законодавчого органу. Однак в історії крайніх правих у Швеції варто згадати і про низку інших, менших організацій, які не відзначились електоральними успіхами, але, все ж, стали основою для поступового формування прихильності шведської громадськості до даної ідеології.

Перша крайня права політична партія у Швеції була заснована у 1968 р. і мала назву Шведська прогресивна партія. Вона ставила собі за мету об'єднати крайні праві організації і рухи в країні, що розглядалось як важлива передумова для зростання рівня підтримки. Найвідоміша така спроба була здійснена у 1986 р., коли разом з партією Збережемо Швецію Шведською нею було утворено союз під назвою Шведська партія. Однак це об'єднання проіснувало лише рік [1, с. 89]. Більш того, відсутність електоральних успіхів (партія спромоглась здобути представництво лише у кількох муніципальних органах і так і не вийшла на загальнонаціональний рівень), навпаки призводила до розколів і відокремлення локальних ініціатив. [9, с. 181]. Після утворення у 1990х рр. значно успішнішої крайньої правої політичної партії Нова демократія, в Шведській прогресивній партії розпочалися ще й фінансові проблеми. Частина членів перейшла до Нової демократії, а після формування Шведських демократів поповнила ряди і цієї партії.

Проте, незважаючи на труднощі, Шведська прогресивна партія продовжує існувати і досі. Вона бере участь у виборах, де відстоює цінності крайньої правої ідеології. Зокрема, у 2014 р. партія представила програму, в якій присутні традиційні для крайніх правих ідеї щодо протекціонізму в економіці, необхідності виходу з Європейського Союзу, приділення більшої уваги правопорядку та обороні держави, проблемі міграції тощо [5].

Другою крайньою правою політичною партією, яка існувала практично в той же час, була партія Збережемо Швецію шведською. Заснована у 1979 р., ця партія тривалий час залишалась, скоріше, антиімміграційним рухом. Уся її риторика та практична діяльність зосереджувались на проблемі імміграції. Партію Збережемо Швецію шведською вважають першою у цій країні, яка почала характеризувати імміграцію як один з найбільших викликів, на який держава буде змушена шукати відповідь уже найближчим часом. На початку 80-х рр. партія починає поступово перетворюватись з неорганізованого малочисельного руху в більш традиційну

політичну організацію. Для цього було формалізовано її структуру і розпочато роботу над залученням нових членів і прихильників. Як уже було зазначено вище, у 1986 р. разом з Шведською прогресивною партією було утворено союз під назвою Шведська партія, який був невдалим. Після розпаду Шведської партії було здійснено ще одну спробу консолідації крайніх правих і зрештою у 1988 р. партія Збережемо Швецію шведською стала основою для виникнення нової політичної партії Шведських демократів [9, с. 181].

Найбільш успішною шведською крайньою правою політичною партією в ХХ ст. була партія Нова демократія. Саме її поява і практично миттєве здобуття успіху стали причиною занепаду усіх інших крайніх правих політичних організацій в країні. Партія була заснована у 1991 р. і уже на перших виборах змогла здійснити електоральний прорив і потрапити до парламенту, здобувши 6,7% голосів (24 депутатських мандати) [2]. Вважається, що успіх партії був пов'язаний з тим, що проблема імміграції, яка представлялась партією як основна, почала поступово входити в політичний дискурс і турбувати виборців настільки, що вони уже вимагали політичних дебатів щодо можливих шляхів їх вирішення.

Програма партії Нова демократія була побудована за прикладом крайніх правих політичних партій в інших скандинавських державах. Головними темами були імміграція та неефективне управління країною з боку традиційних політичних партій. Зокрема, у документі йде мова про необхідність ширшого впровадження інструментів прямої демократії. Кількість депутатів необхідно скоротити і гарантувати їх відповідальність перед виборцями, а не перед партіями, які їх включають до списку. Крім того, потрібно повернути владу народу через ширше використання референдумів [4].

Критикуючи політичні партії, які протягом останніх десятиліть управляли країною, Нова демократія виступає за оптимізацію державних витрат і зменшення державного адміністративного апарату. Влада має зосереджуватись на виконанні головного завдання – захисті інтересів народу – і будь-яка інша діяльність є зайвою, оскільки вона потребує значних витрат. Зокрема, необхідно скоротити до мінімуму державну власність. Захист інтересів народу передбачає створення дієвої системи соціального забезпечення, яка б допомагала людині у складних життєвих обставинах, не менш ефективно, при цьому, виявляючи будь-які зловживання у цій сфері. Це також означає приділення належної уваги охороні правопорядку всередині країни через дієву систему запобігання злочинам і введення жорстких та невідворотних покарань за їх здійснення. Для захисту державних кордонів слід інтегруватись у систему європейської безпеки [4].

Партія пропонує і власне бачення політики держави щодо іммігрантів та біженців. Зокрема, вона стверджує, що насамперед слід усунути основний стимул, який спонукає людей до приїзду саме у Швецію – щедру соціальну політику. З погляду партії вона не сприяє тому, щоб біженці несли відповідальність за власний добробут та свої родини, перетворюючи їх суто у споживачів наданих благ. Натомість, пропонується не розміщати їх у таборах, а сприяти працевлаштуванню. Необхідна грошова допомога має виплачуватись у вигляді позики, а не бути безповоротною. Крім того, держава не повинна витрачати бюджетні кошти на збереження мови та звичаїв цих меншин, навпаки, необхідно всіляко інтегрувати новоприбулих у шведське суспільство. Слід також відзначити, що, на відміну від багатьох інших крайніх правих політичних партій, які критично ставились до подальшої європейської інтеграції у тому вигляді, в якому вона відбувалась, Нова демократія виступала за вступ Швеції в Європейський союз та її якнайшвидше перетворення у повноцінного члена цієї спільноти [4]. Антиімміграційна риторика стала ще більш помітною після потрапляння Нової демократії до національного парламенту. Приміром, її депутати закликали до перегляду програм надання допомоги країнам, що розвиваються, і виступали за проведення референдуму з питань

ня повної заборони імміграції [3, с. 158].

Підтримка партії проявилась не лише на національному, а й на місцевому рівні. Здобувши у 1991 р. представництво лише в одному з регіональних органів (Готланд), партія потрапила до великої кількості муніципальних рад. Загалом, депутатів від Нової демократії було обрано до 175 муніципалітетів, у деяких з них партія здобула по 4-6 мандатів, що можна вважати доволі високим результатом [2]. Однак цей успіх не вдалось зберегти, незважаючи на зростання уваги громадськості до питання імміграції та інших проблем, які піднімала партія. Серед причин цього найчастіше називають низький рівень професіоналізму депутатів, який не сприяв ефективній роботі у парламенті, неоднорідність парламентської групи, а також внутрішньопартійні конфлікти, які також пов'язують з тим, що партія була лише нещодавно заснована [3, с. 159].

Як наслідок, уже на наступних виборах до національного парламенту у 1994 р. Нова демократія здобула лише 1,2% голосів та не подолати прохідний бар'єр. Результат суттєво погіршився і на місцевому рівні. Лише у 3 муніципалітетах партія спромоглась дещо покращити свій результат і в 7 зберегти його на попередньому рівні. У всіх інших кількість мандатів зменшилась. Загалом, після виборів партія делегувала своїх представників тільки до 32 муніципальних рад у порівнянні з 175 у 1991 р. У 1998 р. результат партії знизився ще більше. На виборах до парламенту за неї віддали свій голос лише 0,2% виборців. Партія зберегла представництво у 2 муніципальних радах і з того часу поступово зникла з політичної арени [2].

Неспроможність партії Нова демократія зберегти здобутий рівень підтримки та закріпитись у партійній системі Швеції спонукала багатьох науковців до висновку про винятковість цієї країни у порівнянні з іншими. Теза про особливість шведського політичного дискурсу, який характеризується посиленням прагненням до консенсусу та ігноруванням тих проблем, які потенційно можуть поляризувати суспільство, набувала дедалі більшої популярності. Водночас, практика довела хибність цієї тези. У суспільстві уже сформувався запит на політичну силу, яка б відображала прагнення багатьох шведів щодо збереження ідентичності, заперечення мультикультуралізму, необхідності модифікації системи соціального забезпечення з метою надання привілеїв виключно шведам тощо. Цю нішу на короткий час зайняла партія Нова демократія і її слабкість сприяла розчаруванню крайнього правого електорату і його поверненню до підтримки традиційних політичних сил. Однак із загостренням проблеми уже в 2000х рр. проблема імміграції, яка так і не отримала належної уваги з боку традиційних партій, знову вийшла на перший план і це стало основою для поступового зростання електоральних успіхів Шведських демократів.

Історія політичної партії Шведські демократи розпочинається ще у 1988 р., коли вона сформувалась на основі партії Збережемо Швецію шведською. Її діяльність можна умовно розділити на два етапи. Перший припадає на роки одразу ж після заснування і до перетворення у парламентську партію. У цей час партія була тісно пов'язана з радикальними групами шведських неонацистів, ідеї яких і домінували в її програмних документах та практичній діяльності (наприклад, Білий арійський спротив). Зокрема, звичним було використання жорстокості та насильства, а під час вуличних заходів регулярно відбувалися сутички з поліцією. Партія відкрито використовувала і нацистські символи, наприклад, учасники маніфестацій тримали шведські та нацистські прапори поруч [9, с. 182].

У цей період Шведські демократи не здобули очікуваної підтримки, в тому числі і через конкуренцію з значно більш впливовою Новою демократією. У 1991 р. за Шведських демократів проголосували лише 0,02% виборців, у 1994 р. – 0,09%. На регіональному рівні партія не була представлена взагалі і була обрана лише до 4 муніципалітетів у 1991 р. та 5 у 1994 р. [2]. Прагнучи покращити свій результат, Шведські демократи прийняли рішення про зміну стратегії та підходів до пред-

ставлення позицій і практичної діяльності. У 1995 р. на посаду голови партії було обрано Мікаеля Дженссона. Одним з його перших рішень було обмеження членства у партії для представників неонацистських та екстремістських організацій, а також заборона носіння уніформ під час публічних заходів. У 1999 р. партія офіційно засудила фашизм, що раніше вважалося неможливим. З такою політикою не погодилась найбільш радикальна частина партії, яка у 2001 р. відкололась від Шведських демократів та заснувала власну маловідому політичну партію. У 2005 р. стратегія трансформації партії у демократичну парламентську організацію була продовжена і новообраним лідером Джіммі Акесоном [1, с. 90].

З обрання у 1995 р. М. Дженссона та подальшого реформування партії розпочинається другий етап її історії. Зміна стратегії принесла і перші електоральні успіхи. З 1998 р. кількість місць у муніципальних органах влади, які здобувають Шведські демократи, поступово зростає – з 8 у 1998 р. до 29 у 2002 р. Початком електорального прориву вважають 2006 р., коли на парламентських виборах партія здобула майже 3% підтримки, а її представників було обрано до 145 муніципалітетів (загалом 280 депутатів) і 3 регіональних органів. У 2010 р. партія вперше потрапила до парламенту (5,7% голосів), де була представлена 20 депутатами. Цього ж року рівень її підтримки був достатнім для потрапляння в 15 регіональних органів та майже в усі муніципалітети [2].

Таблиця 1.

Результати парламентських виборів у Швеції (Шведські демократи) [2]

Рік	Кількість голосів	Кількість мандатів
1991	0,02 %	0
1994	0,09 %	0
1998	0,4 %	0
2002	1,4 %	0
2006	2,9 %	0
2010	5,7 %	20
2014	12,9 %	49

У 2014 р. Шведські демократи продовжили демонструвати зростання електоральної підтримки. На виборах до національного парламенту за них проголосували 12,9% голосів, що дозволило їй здобути 49 мандатів та стати третьою партією в державі за рівнем підтримки, перегнавши навіть такі традиційні партії як християнсько-демократична. Того ж року мінімум трьох представників партії було обрано до усіх регіональних органів, а найкращий результат вона здобула у Сконе (23 депутати), Геталанді (14 депутатів) та Естерйотланді (10 депутатів). На муніципальному рівні партія не має жодного депутата лише в 6 з 290 місцевих рад [2].

Поступовий перехід крайньої правої політичної партії Шведських демократів від маргінальності до однієї з центральних позицій у шведській партійно-політичній системі пов'язують з двома основними чинниками. Перш за все, у суспільстві ще з кінця ХХ ст. сформувався запит на політичну силу, яка б зруйнувала мовчазне табу на винесення в публічну площину таких дискусійних питань як імміграція. Будучи загалом доволі ліберальною та толерантною, шведська громадськість потребувала відповідей на питання, як діяти в умовах засилля іммігрантів та чи зможе держава успішно вирішити їх проблеми, не обмежуючи права і соціальний захист громадян. Традиційні політичні партії розглядали це питання лише дуже обмежено, наголошуючи на тому, що Швеція завжди позиціонувала себе як відкрита та демократична держава, яка поважає права та гідність людини. Однак цього виявилось недостатньо і виникла ніша, яка й була успішно зайнята спочатку Новою демократією, а згодом і партією Шведських демократів.

По друге, не менш важливими були і зміни всередині партії Шведські демократи. Її поступову демократизацію іноді іронічно позначають як перехід від «партії скінхедів до партії старших лисих чоловіків». Практично не змінюючи свої основні партійні цінності, політична сила поступово починає відмежовуватись від негативних асоціацій з неофашизмом та позиціонувати себе як «народну» партію, яка захищає справжніх шведів, турбуючись не про етнічну чистоту, а насамперед про добробут. Вагомий вплив здійснила і антисистемна орієнтація партії. Вона критикує усі інші політичні партії, називаючи їх елітарними, далекими від інтересів народу. Це дозволило їй успішно протиставити себе Соціал-демократичній партії Швеції, яка в умовах криз була змушена йти на непопулярні та непритаманні їй кроки.

Головними темами програмних документів Шведських демократів були і залишаються імміграція, національна ідентичність, соціальна політика держави та дотримання законності і правопорядку. Базовою одиницею для формування ідентичності та відчуття належності кожної людини має стати національна держава. Мультикультуралізм заперечується як загроза традиціям та цінностям. Будь-яка людина, потрапивши до Швеції, має пройти процес повної інтеграції в суспільство, для того щоб вважатись його частиною. При цьому, прагнучи дистанціюватись від неонацизму, партія постійно наголошує, що «шведськість» має культурне, а не расове чи етнічне підґрунтя. Прагнення зберегти шведське суспільство як союз шведів має, насамперед, економічне підґрунтя. Партія постійно використовує статистичні дані та факти, які свідчать про зростання і без того високих витрат державного бюджету через збільшення кількості іммігрантів [6]. Найбільш яскраво це проявилось у передвиборчій агітації. Наприклад, у 2010 р. партією було створено досить неоднозначний телевізійний ролик, що відображає жінку-пенсіонерку та групу жінок-мусульманок, які змагаються за доступ до столу, де знаходяться бюджетні кошти. Супроводжуючий текст повідомляє, що витрати з державного бюджету обмежені і кожна людина має для себе вибрати – підтримувати пенсіонерів чи іммігрантів [8].

Головною метою діяльності партії розглядається захист національної ідентичності. Свою ідеологію Шведські демократи характеризують як соціальний консерватизм з чітким націоналістичним фундаментом. Ця система принципів проявляється у прагненні зберегти національну ідентичність та солідарність суспільства. Поняття «нація» ґрунтується на спільності культури, мови, та відчутті належності, що означає відкритість до всіх, хто приймає ці цінності. Нація має бути вільною і суверенною по відношенню до інших держав. Лише у національній державі можлива справжня демократія. Традиційно для крайніх правих партія виступає за максимальне впровадження інструментів прямої демократії, зокрема необхідність прийняття більшої кількості питань локального, регіонального та національного значення за допомогою референдуму [6].

Важливими цінностями є також і солідарність та безпека. Шведське суспільство базується на взаємодопомозі та взаємній підтримці, а тому власність є обов'язковою умовою його успіху. Податки мають бути розумними: достатньо низькими, аби спонукати до самостійності та ініціативності, але й достатньо високими, щоб давати змогу державі захищати найбільш вразливі верстви населення. Свобода неможлива без безпеки. У внутрішньодержавному житті необхідно створити дієву систему правосуддя, яка б дозволяла запобігати злочинам через жорсткі та невідворотні покарання. Поліція та інші правоохоронні органи повинні володіти усіма необхідними ресурсами для повноцінного функціонування. У зовнішній політиці гарантією безпеки є професійна та ефективна армія. Військова служба має стати обов'язком кожного громадянина, оскільки вона не лише сприяє підвищенню обороноздатності, а й здійснює виховний та соціальний вплив. Співпрацюючи з іншими країнами, держава повинна оберігати свій суверенітет

та незалежність [6].

Сьогодні партія Шведських демократів залишається однією з найбільш впливових в країні. Здобуття нею 12,9% голосів на виборах у 2014 р. було доволі несподіваним. Хоча зростання підтримки крайніх правих політичних партій було прогнозованим, у шведському суспільстві та міжнародній спільноті залишались сподівання на повернення до більш звичної ситуації конкуренції право та лівоцентристів. Проте, проблематика імміграції, соціального забезпечення тощо сприяли підтримці частиною електорату саме цієї групи політичних партій. Це означає, що наявність сильної і впливової крайньої правої політичної партії уже стає реальністю для Швеції.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Прагнення українського суспільства до інтеграції в об'єднану Європу має підкріплюватись не лише політичними та економічними реформами, а й включенням до наукового дискурсу тих питань і проблем, які сьогодні є найбільш актуальними для європейської науки, в тому числі і для політології. Проблематика радикалізації електоральних преференцій та зростання підтримки крайніх правих політичних партій є важливою темою для аналізу та переосмислення, а тому до цих тенденцій мають долучитись і українські вчені. Дана стаття покликана започаткувати вивчення крайніх правих політичних партій у Швеції та сприяти активізації наукових дискусій щодо їх сутності та майбутнього розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Art D. Inside the radical right: the development of anti-immigrant parties in Western Europe [Text] / D. Art. – New York: Cambridge University Press, 2011 – 290 p.
2. Democracy [Electronic resource] // Statistics Sweden. – Access mode: www.scb.se/en/Finding-statistics/Statistics-by-subject-area/Democracy/ (Accessed 20 July 2015)
3. Ignazi P. Extreme right parties in Western Europe [Text] / P/ Ignazi. – Oxford: OUP Oxford, 2006. – 310 p.
4. Ny Demokrati partiprogram [Elektronisk resurs] // Svensk Nationell Datatjänst.– Sättet tillgång: <http://snd.gu.se/sv/vivill/party/nyd/manifesto/1991> (visas på 27 juni 2015). – Titel från skärmen.
5. Partiet [Elektronisk resurs] // Framstegspartiet – Sättet tillgång: <http://framstegspartiet.se/partiprogram/> (visas på 27 juni 2015). – Titel från skärmen.
6. Sverigedemokraternas principprogram 2011 [Elektronisk resurs] // Sverigedemokraterna. – Sättet tillgång: https://sd.se/wp-content/uploads/2013/08/principprogrammet2014_webb.pdf (visas på 27 juni 2015). – Titel från skärmen.
7. Sweden and migration [Electronic Resource] // Sweden. – Access mode: <https://sweden.se/migration/#1980> (Accessed 20 July 2015)
8. Sweden Democrats official commercial [Electronic resource] // Youtube. – Access mode: www.youtube.com/watch?v=pumIT31qqQQ (Accessed 20 July 2015)
9. Widfeldt A. Extreme right parties in Scandinavia [Text] / A. Widfeldt. – New York: Routledge, 2014. – 268 p.

REFERENCES:

1. Art D. Inside the radical right: the development of anti-immigrant parties in Western Europe – New York: Cambridge University Press, 2011 – 290 p.
2. Democracy [Electronic resource], Statistics Sweden. – Access mode: www.scb.se/en/Finding-statistics/Statistics-by-subject-area/Democracy/ (Accessed 20 July 2015).
3. Ignazi P. Extreme right parties in Western Europe,. – Oxford: OUP Oxford, 2006. – 310 p.
4. Ny Demokrati partiprogram [Elektronisk resurs], Svensk Nationell Datatjänst. – Sättet tillgång: <http://snd.gu.se/sv/vivill/party/nyd/manifesto/1991> (visas på 27 juni 2015). – Titel från skärmen.
5. Partiet [Elektronisk resurs], Framstegspartiet – Sättet tillgång: <http://framstegspartiet.se/partiprogram/> (visas på 27 juni 2015). – Titel från skärmen.
6. Sverigedemokraternas principprogram 2011 [Elektronisk resurs], Sverigedemokraterna. – Sättet tillgång: https://sd.se/wp-content/uploads/2013/08/principprogrammet2014_webb.pdf (visas på 27 juni 2015). – Titel från skärmen.
7. Sweden and migration [Electronic Resource] // Sweden. – Access mode: <https://sweden.se/migration/#1980> (Accessed 27 July 2015).

8. Sweden Democrats official commercial [Electronic resource] // Youtube. – Access mode: <https://www.youtube.com/watch?v=pumIT31qqQQ> (Accessed 27 July 2015)
9. Widfeldt A. Extreme right parties in Scandinavia. – New York: Routledge, 2014. – 268 p.

Гримская М. И., кандидат политических наук, доцент, Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко (Киев, Украина), E-mail: grymska.mi@ukr.net

Крайние правые политические партии в Швеции от маргинальности к успеху

Аннотация. Раскрыто предпосылки становления и активизации крайне правых политических партий в Швеции. Охарактеризованы наиболее известные крайне правые шведские политические партии. Подробно рассмотрена история и идеологические основы партий Новая демократия и Шведские демократы.

Ключевые слова: идеология, политические партии, крайне правые политические партии, Швеция, Новая демократия, Шведские демократы.

Grymska M., PhD in political sciences, docent, Kyiv Taras Shevchenko National University (Kyiv, Ukraine), E-mail: grymska.mi@ukr.net

Far right political parties in Sweden: from marginality to success

Abstract. For a long time Sweden was treated as an exception as far right political parties slowly but steadily gained influence in many others European countries, including neighboring ones but not in Sweden. Despite the fact that such parties emerged and participated in political life of this country, none of them gained enough support to become an influential part of the party system. They remained marginalized and managed to get very limited representation and only on the local level. The situation changed in 1991 when rather unexpectedly newly established far right party New Democracy was elected to the parliament, gaining 6.7 percent of votes. It was a major success and a first breakthrough for a far right political party in a country, considered to be traditionally leaning towards public consensus and tolerance. However, the New Democracy did not sustain gained support and lost representation in the parliament after the next elections in 1994. Gradually, it lost representation in regional and local councils as well. Nevertheless, such breakthrough was very important as it brought previously marginalized issues, such as immigration, to public agenda. As a result, a demand for political parties that would not ignore polarizing issues but rather present possible solutions became more and more visible. The Sweden Democrats successfully occupied this niche. Starting from 2000s, the party gained enough support for entering municipal and regional councils and, in 2010, it crossed the threshold and became elected to the parliament. Unlike the New Democracy, the party succeeded in using its momentum to the fullest. Currently its support is only rising. In 2014, the party became third largest in the parliament. The study is devoted to distinguishing main factors that contributed to such success as well as discussion of the ideology of Swedish far right political parties with the most emphasis on Sweden Democrats.

Key words: ideology, political parties, far-right political parties, Sweden, New Democracy, Sweden Democrats.

УДК 316.46 : 316.3 : 32

Діброва А. О.

аспірант кафедри політології,
Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна),
E-mail: dibrova.a.o@gmail.com

ЛІДЕРСТВО ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ІНСТИТУТ: СУТНІСТЬ ТА ТИПОЛОГІЇ

Анотація. Досліджено основні підходи до визначення та типології політичного лідерства. Проаналізовано основні теорії лідерства знаних дослідників та науковців: політологів, філософів, психологів, соціологів.

Ключові слова: лідерство, політика, якості лідера, харизма, суспільство, успішність.

Постановка проблеми. Проблема особистості в політиці є актуальною вже протягом багатьох століть, вона розглядається дослідниками з різних галузей наук.